

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av 32 kap. 6 och 14 § i strafflagen och 15 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det en ändring av kapitlet om häleri- och penningtvättsbrott i strafflagen samt en ändring i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden. Rekvisitet för penningtvätt preciseras och till det fogas innehav av vinning av brott. Tillämpningsområdet för straffansvaret för juridiska personer utsträcks att gälla penningtvätt av oaktsamhet.

I propositionen föreslås det dessutom att det vid penningtvättsbrott i fortsättningen ska

vara möjligt att lämna internationell rättshjälp även när kravet på dubbel straffbarhet inte uppfylls.

Penningtvättskriminaliseringarna uppfyller de kriminaliseringsförpliktelser som har uppställts i internationella avtal. Till den del man har avvikit från avtalen har det gjorts inom ramarna för de möjligheter till en avvikelse som de internationella instrumenten medger.

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	3
1 INLEDNING.....	3
2 NULÅGE	3
2.1 Lagstiftning och praxis.....	3
Kriminaliseringarna i fråga om penningtvätt	3
Hur allmän penningtvätt är och de myndighetsåtgärder som riktar sig mot den.....	4
Straffen för penningtvätt	4
2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet	5
2.3 Bedömning av nulåget	5
Utgångspunkten för bedömningen	5
Gärningsätten för penningtvätt (SL 32:6)	6
Straffbarheten för stämpling (SL 32:8)	8
Begränsningsbestämmelserna (SL 32:11)	9
Straffansvar för juridiska personer (SL 32:14).....	11
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	13
3.1 Målsättning.....	13
3.2 Alternativen för genomförande	13
3.3 De viktigaste förslagen.....	13
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	13
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	13
6 SAMBAND MED ANDRA PROPOSITIONER.....	14
DETALJMOTIVERING	15
1 LAGFÖRSLAG	15
1.1 Strafflagen.....	15
32 kap. Om häleri- och penningtvättsbrott	15
1.2 Lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden	15
2 IKRAFTTRÄDANDE	15
LAGFÖRSLAG	16
Lag om ändring av 32 kap. 6 och 14 § i strafflagen	16
Lag om ändring av 15 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga förfaranden	17
BILAGA	18
PARALLELLTEXT	18
Lag om ändring av 32 kap. 6 och 14 § i strafflagen	18
Lag om ändring av 15 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga förfaranden	20

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Med penningtvätt avses i allmänhet en omvandling eller överföring av egendom som har sitt ursprung i brottslig verksamhet så att pengarnas verkliga ursprung döljs. I strafflagen är penningtvätt definierad noggrannare än så. Penningtvätt är en anknuten gärning som alltid förutsätter ett s.k. förbrott. Penningtvättsåtgärderna riktar sig mot den egendom eller vinning som förvärvats genom förbrottet. Man eftersträvar genom penningtvätt i allmänhet att möjliggöra en riskfri användning av medlen och penningtvätt är en metod att återinföra genom brott skaffade medel i laglig eller olaglig verksamhet. Penningtvätt kriminaliserades år 1994 (1304/1993) och fick en egen brottsbenämning år 2003 (61/2003).

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

Kriminaliseringarna i fråga om penningtvätt

Syftet med kriminaliseringen av penningtvätt är att förhindra att man drar nytta av inkomster och medel som förvärvats genom brott. Penningtvätt betraktas också utgöra ett hot mot den lagliga ekonomin som man genom kriminaliseringen eftersträvar att skydda.

Om penningtvätt föreskrivs följande i 32 kap. 6 § (61/2003) i strafflagen: "Den som 1) tar emot, använder, omvandlar, överlåter, överför eller förmedlar egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning och gör det för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet, eller 2) i fråga om egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning döljer

eller maskerar egendomens eller vinningens rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den, eller bistår någon annan vid sådant döljande eller sådan maskering skall för penningtvätt dömas till böter eller fängelse i högst två år. Försök är straffbart". Gärningsformen enligt den första punkten kan beskrivas som ett *avsiktsrekvisit* och enligt den andra punkten som ett *rekvisit för följden*.

Om grov penningtvätt föreskrivs följande i 32 kap. 7 § (61/2003) i strafflagen: "Om penningtvätt utförs så att 1) den genom brottet förvärvade egendomen har varit synnerligen värdefull, eller 2) brottet begås särskilt planmässigt och penningtvätten även bedömd som en helhet är grov, skall gärningsmannen för grov penningtvätt dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år. Försök är straffbart."

I strafflagens 32 kap. 8 § (61/2003) om stämpling till grov penningtvätt föreskrivs följande: "Den som med någon annan avtalar om att begå ett sådant grovt penningtvättsbrott som gäller vinning av givande av muta, vinning av tagande av muta, vinning av grovt skattebedrägeri som avser skatt enligt 29 kap. 9 § 1 mom. 2 punkten eller vinning av grovt subventionsbedrägeri eller som gäller egendom som kommit i stället för sådan vinning, skall för stämpling till grov penningtvätt dömas till böter eller fängelse i högst ett år."

Enligt 32 kap. 9 § (61/2003) i strafflagen ska den som av grov oaktsamhet vidtar åtgärder som avses i 6 § för penningtvätt av oaktsamhet dömas till böter eller fängelse i högst två år. I rättspraxis har en svarande med stöd av ett sekundärt åtal och rentav utan ett sådant dömts för penningtvätt av oaktsamhet i situationer när uppsåtet för penningtvätten inte har kunnat visas. Svaranden har i dessa fall tillräknats grov oaktsamhet.

I strafflagens 32 kap. 10 § (61/2003) föreskrivs följande om penningtvättsförseelse: "Om penningtvätt eller penningtvätt av oaktsamhet, med beaktande av egendomens värde eller andra omständigheter vid brottet, bedömd som en helhet är ringa, skall gärnings-

mannen för penningtvättsförseelse dömas till böter. I strafflagens systematik utgör gärningen i fråga de facto ”lindrig penningtvätt”.

Enligt 32 kap. 11 § 1 mom. (61/2003) i strafflagen döms för penningtvätt inte den som är delaktig i det brott genom vilket egendomen har frånhänts någon eller vinningen erhållits. Bestämmelsen grundar sig tanken att penningtvätt är en handling som följer på förbrottet och som inte straffas. På penningtvättsbrotten tillämpas också begränsningsbestämmelsen i strafflagens 32 kap. 11 § 2 mom. enligt vilken för penningtvätt inte döms den som har gemensamt hushåll med gärningsmannen och som endast använder eller förbrukar egendom som gärningsmannen har anskaffat för det gemensamma hushållets normala behov.

I fråga om penningtvätt gäller en egen bestämelse om förverkandepåföljd (SL 32:12). Penningtvättsbrotten är gärningar som lyder under allmänt åtal (SL 32:13), och på grund av sin karaktär av anknutna gärningar saknar de en egentlig målsägande. I fråga om penningtvätt och grov penningtvätt tillämpas vad som bestäms om straffansvar för juridiska personer. Straffansvaret för juridiska personer utsträcks inte till stämpling till grov penningtvätt och inte heller till penningtvätt av oaktsamhet.

Hur allmän penningtvätt är och de myndighetsåtgärder som riktar sig mot den

År 2009 diarieförde centralen för utredning av penningtvätt sammanlagt 27 836 anmälningar om misstänkta affärstransaktioner. Av dessa anmälningar gällde 27 781 penningtvätt och 55 finansiering av terrorism. Antalet anmälningar har ökat kraftigt under de senaste åren och denna trend väntas fortsätta. Det ökade antalet anmälningar beror på ändringarna av penningtvättslagen (lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt och av finansiering av terrorism, 503/2008) och den effektivare utbildning och de rapporteringsskyldigas ökade anmälningsaktivitet som har följt av detta. Genom förordnanden om avbrytande av affärstransaktioner och andra säkringsåtgärder fick centralen för utredning av penningtvätt i myndigheternas be-

sittning ca 1,4 miljoner euro misstänkta medel år 2009.

Då centralen för utredning av penningtvätt utför förundersökning får den anlita säkringsåtgärder som grundar sig på tvångsmedelslagen. Men hjälp av dessa fick enheten i myndigheternas besittning ca 11,8 miljoner euro under år 2009. Särskilt antalet anmälningar från de sammanslutningar som bedriver valutaväxling och valutatransfereringar samt bedriver spelverksamhet har ökat jämfört med tidigare år.

Centralen för utredning av penningtvätt kan med stöd av sina befogenheter börja utreda och undersöka de anmälningar den har mottagit, fastän det i ärendet tillsvidare inte finns grunder för att inleda en förundersökning. En sådan särskild befogenhet är rätten att avbryta en transferering av medel som är föremål för en affärstransaktion. Under år 2009 fattades det beslut om att avbryta affärstransaktionen i fråga om sammanlagt 11 affärstransaktioner. Under år 2009 överförde centralen för utredning av penningtvätt 2702 anmälningar till förundersökning, dvs. ca 10 procent av de inlämnade anmälningarna.

Av de anmälningar som har överförts till förundersökning har den största delen haft samband med ekonomiska brott och den näst största delen med narkotikabrott. Årligen överförs det rätt få anmälningar under brottsbenämningen penningtvätt till förundersökning eftersom det i det straffrättsliga systemet i första hand straffas för förbrottet till penningtvätt. År 2009 var de mest allmänna brottsbenämningarna för de anmälningar som överförts till förundersökning ordnande av olaglig inresa (20 %), skattebedrägeri (13 %), narkotikabrott (10 %) och oredlighet som gälldenär (6 %).

År 2009 diarieförde polisen 25 brottsanmälningar om penningtvätt eller försök till sådan, 35 om grov penningtvätt och en om penningtvätt av oaktsamhet.

Straffen för penningtvätt

Centralen för utredning av penningtvätt har år 2007 publicerat undersökningen ”Rahanesurikokset oikeuskäytäntöissä IV”. I den har det undersökts 61 domar för penningtvätt från åren 1994—2006. I hälften av domarna

var förbrottet ett narkotikabrott. I ett av fallen var förbrottet olaga befattningstagande med infört gods (handel med hormonpreparat) och i två av fallen yrkesmässig smuggling av alkoholhaltigt ämne. Också ekonomiska brott (gäldenärsbedrägeri, oredlighet som gäldenär, skattebedrägeri, subventionsbedrägeri och förskingring) utgjorde i många fall förbrott till penningtvätt. Övriga brott som var förbrott till penningtvätt var rån, tre stölder, betalningsmedelsbedrägeri, två bedrägerier och ocker. I den största delen av fallen härstammade medlen alltså från ett narkotikabrott eller ekonomiskt brott. Det vanligaste straffet var villkorligt fängelsestraff. Av dessa var 20 gemensamma straff. Det strängaste fängelsestraffet som dömdes ut för endast penningtvätt var 1 år och 2 månader, det lindrigaste 40 dagar. Ovillkorligt straff dömdes ut i 27 fall, av vilka i fyra straffet hade omvandlats till samhällstjänst. Av de ovillkorliga fängelsestraffen var 25 gemensamma straff med andra brott (närmast med narkotikabrott). Av de åtalade dömdes 20 till enbart bötesstraff. Det genomsnittliga bötesstraffet var 50 dagsböter. I fallen av grov penningtvätt var det genomsnittliga straffet fängelse i 7 månader. I de fall som var med i utredningen förkastades 13 % av åtalen. Procenten för förkastade åtal kan inte betraktas som hög, och man kan inte heller av den ringa mängden domar dra slutsatsen att kriminaliseringarna belastas av problem.

Enligt uppgifter från Rättspolitiska forskningsinstitutets forskningsregister för brott och påföljder meddelades det under åren 2006–2008 sammanlagt 32 domar där man hade tillräknat en person något penningtvättsbrott enligt 32 kap. i strafflagen. Av dessa brott utgjorde 15 penningtvätt (SL 32:6), 13 grov penningtvätt (SL 32:7) och 4 penningtvätt av oaktsamhet (SL 32:9).

Det meddelas alltså få domar på årsnivå, eftersom det i det straffrättsliga systemet i första hand straffas för det brott som föregår penningtvätt och som ligger bakom penningtvätten. Detsamma gäller de penningtvättsbrott som kommit till polisens kännedom. Ofta gäller domarna flera brott. År 2008 var något penningtvättsbrott i 28 fall huvudbrottet i domen, dvs. det brott som bedöms strängast.

2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet

En rättsjämförande översikt över lagstiftningen i Sverige, Danmark, Norge, Tyskland, Förenade kungariket och Frankrike ingår i justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande ”Behoven att ändra kriminaliseringarna för penningtvätt”, (Justitieministeriet, Betänkanden och utlåtanden 27/2010). I betänkandet behandlades också internationella förpliktelser som har samband med temat och man stannade enhälligt för den ståndpunkt som redan en regeringsproposition i samma ämne, dvs. att penningtvättskriminaliseringarna uppfyller de förpliktelser som har uppställts i internationella förpliktelser. Till den del man har avvikit från kriminaliseringsförpliktelserna har detta skett inom ramen för de möjligheter till en avvikelse som de internationella förpliktelserna medger. Grunden för en avvikelse utgörs av kriminaliseringsprinciperna.

2.3 Bedömning av nuläget

Utgångspunkten för bedömningen

Arbetsgruppen mot penningtvätt FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) som arbetar i samband med OECD har kritiserat Finlands strafflagstiftning för att den (1) inte uttryckligen täcker samtliga former av penningtvätt så som att förvärva, inneha eller använda egendom, när en person när den mottar egendomen är medveten om att egendomen utgör vinning av ett brott. Den omfattade lagstiftningslösningen har då den stiftades motiverats med att bestämmelserna är tillräckligt vida för att uppfylla de internationella förpliktelserna med beaktande av det spelrum som ingår i dem.

Dessutom (2) har man riktat kritik mot begränsningsbestämmelsen i 32 kap. 11 § 1 mom. i strafflagen. Enligt den är s.k. självtvätt inte straffbar. Med självtvätt avses ett förfarande där gärningsmannen till det förbrott som föregår penningtvätt genom sitt eget brott tvättar den egendom eller den vinning av brott som han eller hon har erhållit. De internationella förpliktelserna förutsätter för

möjligheterna till en avvikelse också att den som medverkat till förbrottet ska kunna dömas för penningtvätt. I samband med totalrevideringen av strafflagen övervägdes en kriminalisering av självtvätt knappast alls i Finland, eftersom ”detta kan beaktas redan vid bedömningen av förbrottet” (RP 66/1988 rd, s. 104) och penningtvätt är ett brott som följer på förbrottet och straffas inte.

Kritik har också riktats mot att (3) stämpling till penningtvätt i grundrekvisitet inte är straffbar och att (4) i fråga om penningtvättsbrott tillämpas en begränsningsbestämmelse enligt vilken den som har gemensamt hushåll med gärningsmannen och som endast använder eller förbrukar egendom som gärningsmannen har anskaffat för det gemensamma hushållets normala behov inte kan dömas för gärningen.

Begränsningsgrunden som tillämpas på personer som har ett gemensamt hushåll med gärningsmannen har motiverats av billighets-skäl (RP 66/1988). Avgränsningen av stämplingskriminaliseringen till grova brott grundar sig på att stämplingskriminaliseringarna har varit och är alltså främmande för de finska straffrättsliga principerna. I samband med revideringen av strafflagens allmänna del konstaterades det att tillämpningen av förberedelse eller stämpling är förknippad med svåra bevisproblem och rättssäkerhetsrisker och med hänsyn till rättsskyddet ansågs det motiverat att förberedelse stifta ett självständigt rekvisit när det finns ett kriminalpolitiskt behov av det (RP 44/2002 rd).

Penningtvättskriminaliseringarna har kritiserats också på ett allmänt plan för att lagstiftningen inte har genomförts effektivt eftersom det har meddelats få domar. Till denna del ska det konstateras att situationen i omfattande grad är rätt identisk i de europeiska länderna: penningtvätt har inte som ett s.k. anknutet brott fått ett särskilt stort tillämpningsområde.

Gärningssätten för penningtvätt (SL 32:6)

Gärningssätten för penningtvätt kan indelas i två undergrupper, nämligen penningtvätt som betonar *avsikten* och penningtvätt som förutsätter en *följd*. I penningtvättsmål måste man typiskt bedöma (1) om de medel som

svaranden har mottagit eller på olika sätt behandlat härstammar från vinning av brott och vilken svarandens vetskap om detta är, eller (2) har svarandens åtgärder åstadkommit att ursprunget för egendomen i fråga har dolts eller maskerats. I fråga om den första punkten måste man dessutom särskilt ta ställning till om svaranden har handlat i syfte att dölja eller maskera det olagliga ursprunget för medlen.

Enligt 32 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen straffas för penningtvätt att ta emot, använda, omvandla, överlåta, överföra eller förmedla vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning i syfte att dölja eller maskera vinningen. Förteckningen över gärningssätten för penningtvätt är uttömmande. Då förteckningen har fastslagits har det beaktats att den som har begått förbrottet inte själv kan göra sig skyldig till tvätt av den vinning som har uppstått genom hans eller hennes egen gärning. Oberoende av gärningssätt är penningtvätt i enlighet med den nämnda 1 punkten ett sådant förfarande som gäller döljande eller maskering av sådan egendom som förvärvats genom brott eller egendom som kommit i dess ställe och där förfarandets *avsikt* är att dölja eller maskera medlens olagliga ursprung eller hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet. Det i rekvisitet förutsatta döljandet eller maskering behöver inte vara den enda avsikten med penningtvättarens verksamhet. Att använda vinningen av ett brott eller egendom som kommit i dess ställe är som gärningssätt för penningtvätt sådant att det typiskt har samband med också andra avsikter än att dölja det olagliga ursprunget för vinningen av ett brott. T.ex. kan användningen av medlen till konsumtion för eget behov alltså ge uttryck för syftet att dölja eller maskera egendomens olagliga ursprung. Så som i samband med även övriga gärningssätt måste man ofta grunda bedömningen om förfarandet är förknippat med en avsikt att dölja eller maskera medlen på slutsatser som kan dras av objektiva fakta.

Användning av egendom som har förvärvats genom brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom för att dölja eller maskera dess olagliga ursprung har som gär-

ningssätt fogats till rekvisitet för penningtvätt genom lag 61/2003 som trädde i kraft den 1 april 2003. I förarbetena (RP 53/2002 rd, s. 35) har det konstaterats att sådan användning som avses i bestämmelsen ofta kan betraktas ”att i snabb takt slösa bort egendomen”. Den användning av egendomen som avses i rekvisitet kan alltså på det sätt som framgår av också förarbetena utgöras av konsumtion av egendomen för eget bruk. Likaså kan uppsåtligt förvärv och innehav av vinning från ett brott anses straffbart, om avsiktsförutsättningarna uppfylls, eftersom dessa gärningsformer kan betraktas vara omfattat av uttrycket ”tar emot” i förteckningen över gärningssätt. Vid narkotikabrott har det ansetts att en person kan inneha narkotikapreparat också utan att han eller hon fysiskt har tagit emot dem (HD 2001:91). Det förutsätts att personen har ”kontroll” över narkotikan.

I färskas avgöranden från högsta domstolen (HD 2010:6, ordnande av olaglig inresa, HD 2010:7, skjutvapenbrott) har domstolen bl.a. med hänvisning till den gräns som uppställs för en exakt och noggrann reglering i lagstiftningsskedena förkastat åtalerna, eftersom de gärningar som har varit aktuella i de aktuella fallen inte uttryckligen i lag har föreskrivits vara straffbara.

Fastän innehav av vinning av ett brott i enlighet med det som ovan har konstaterats redan för närvarande kan vara straffbart, framgår saken inte uttryckligen av lagen. Lagen måste till denna del kompletteras. Också i rättslitteraturen (Sahavirta, Ritva: Rahanpesu rangaistavana tekona, 2008, s. 164) har det konstaterats att avsaknaden av innehav från förteckningen över gärningssätt kan anses som en väsentlig brist som inverkar på området för straffbarhet. I samma riktning inverkar också att innehav av vinning av brott efter det att den mottagits torde vara det allmänaste gärningssättet för tvätt av pengar. Gärningssätten för penningtvätt lappar delvis över varandra, men är uppenbart nödvändiga på grund av hur heltäckande förteckningen över gärningssätt måste vara.

Av det omfattande tillämpningsområdet för penningtvätt följer också att det är svårt att i praktiken gestalta en situation där någon penningtvättsåtgärd som gäller vinningen av ett brott inte på grund av de nuvarande be-

gränsningarna är straffbar. Oftast kan nämligen olika tvättningsåtgärder betraktas vara utförda i syfte att dölja eller maskera, eller man kan anse att de har dolt eller maskerat ursprunget för den egendom som avses i bestämmelsen. Vid tillämpningen av uppsåtlig penningtvätt har användningen av vinningen av brott utan ge de övriga begränsande kriterierna en stor betydelse lett till straffansvar, så som det framgår av det färskas avgörandet HD 2009:59. I avgörandet konstateras det att ”också en användning av medlen genom att konsumera dem för eget bruk kan vara ett uttryck för avsikten att dölja eller maskera medlens olagliga ursprung. Så som i samband med övriga gärningssätt måste man ofta grunda bedömningen om förfarandet är förknippat med en avsikt att dölja eller maskera egendomens olagliga ursprung på slutsatser som kan dras av objektiva fakta — — En användning för konsumtion av egendom som förvärvats genom vinning av ett brott är *ägnad att leda till* att det inte längre går eller åtminstone blir väsentligt svårare att förena på detta sätt förlorade medel med ett brottsligt förfarande” (kursivering här). Det färskas avgörandet HD 2009:59 är ett betydelsefullt ställningstagande i fråga om tolkningen av rekvisitet för penningtvätt. Högsta domstolen har motiverat vilka omständigheter som inverkar på saken när det gäller att bedöma avsikten att dölja eller maskera. Avsikten bedöms utifrån yttre händelser och i sista hand är det en fråga om hur övertygande åklagaren lyckas förena gärningsmannens åtgärder som synligt kan observeras med de gärningssätt som beskrivs i rekvisitet. Termerna att dölja eller maskera får inte en sådan betydelse som man inte kan komma fram till genom gärningens yttre uttrycksformer. Rekvisitet uppfylls, om gärningsmannen tar emot medel i vetskap om att de förvärvats genom brott och använder dem på ett sätt som är ägnat att maskera eller dölja deras ursprung.

Trots det som har anförts ovan kan det accentuerade kravet på uppsåt i enlighet med 32 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten inte i detta hänseende betraktas som helt problemfritt, eftersom uttryckligen innehållet i kravet på uppsåt i praktiken bestämmer gränserna för ett straffbart beteende. Uppsåtet är ett av de centralaste begreppen som fastslår ansvaret.

Med hänsyn till legalitetsprincipen är det betänkligt, om en grund som på ett så viktigt sätt inverkar på området för det straffrättsliga ansvaret förblir oklar på grund av lagens ordalydelse.

På grund av de inarbetade modellerna för formulering av strafflagen kan det anföras att med accentuerat avsiktssuppsåt i 32 kap. 6 § 1 mom. avses uttryckligen avsiktssuppsåt. Enligt den inarbetade definitionen för avsiktssuppsåt verkar en gärningsman uppsåtligt, om verksamhetens omedelbara mål är någon viss följd av gärningen så som i fråga om penningtvätt "döljande" eller "maskerande" av medel som förvärvats genom ett brott. Vid avsiktssuppsåt önskar, avser och eftersträvar gärningsmannen uttryckligen en följd enligt rekvisitet. En sådan avsikt är utifrån objektiva omständigheter ofta svår att sammanknipa med att i snabb takt slösa bort eller på annat sätt synligt använda vinning av ett brott.

Avsiktsförutsättningen kan benämnas t.ex. girighetsrekvisit som visar att gärningsmannens verksamhet styrs av ett syfte att uppnå fördelar. Oberoende av hur gärningsmannen förhåller sig till ursprunget för föremålet för verksamheten önskar personen själv när han eller hon tvättar pengar uppnå fördelar själv t.ex. i form av en belöning eller åt någon annan som undandrar sig de rättsliga följderna av brottet. Med hänsyn till kravet på klar avgränsning och exakthet kan det anses betänkligt att girighetsrekvisitet som ingår i strafflagens 32 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten inte överhuvudtaget framgår av författningstexten. Därför är det skäl att till rekvisitet foga tilläggspeletet "för att bereda sig eller någon annan nytta".

Straffbarheten för stämpling (SL 32:8)

Då det till strafflagens 32 kap. 1 § i tiden fogades ett 2 mom. om penningtvätt konstaterades det i regeringens proposition (RP 180/1992 rd, s.11) att de centrala principerna i den finska straffrätten i allmänhet hindrar att kriminalisera stämpling av brott. Sådan är enbart en sammanslutning för att begå ett brott eller avtal om begående av brott. När senare stämpling i samband med grov penningtvätt kriminaliserades konstaterades det att eftersom kriminaliseringskravet i interna-

tionella förpliktelser för rätt långt jämfört med vårt system måste kriminaliseringen bli så begränsad som möjligt (RP 53/2002 rd, s. 20). Till denna del är situationen fortfarande den samma, och de tidigare anförda grunderna gäller alltså.

I strafflagens 32 kap. 8 § (61/2003) om stämpling till grov penningtvätt föreskrivs följande: "Den som med någon annan avtalar om att begå ett sådant grovt penningtvättsbrott som gäller vinning av givande av muta, vinning av tagande av muta, vinning av grovt skattebedrägeri som avser skatt enligt 29 kap. 9 § 1 mom. 2 punkten eller vinning av grovt subventionsbedrägeri eller som gäller egendom som kommit i stället för sådan vinning, skall för stämpling till grov penningtvätt dömas till böter eller fängelse i högst ett år." Bestämmelse har veterligen inte tillämpats en enda gång.

Penningtvätt är ett osjälvständigt brott där avgränsningen av de förberedande gärningarna inte är klart entydig. Därför har kravet på straffbarhet för stämpling tolkats så att där avses allvarlig brottslighet där den rättsstridiga förberedande gärningen kan avskiljas från laglig verksamhet. Man har i Finland ansett att det inte finns skäl att utsträcka straffbarheten för stämpling till andra än de fall som förutsätts av det andra protokollet till bedrägerikonventionen. Man har därför föreskrivit att stämpling till grov penningtvätt är straffbar endast i de fall när vinningen från brottet härstammar från ett grovt bedrägeri eller från givande eller tagande av muta, fastän detta innebär att stämplingsbrottet inte enhetligt kan tillämpas på samtliga penningtvättsfall. I regeringens proposition 53/2002 motiverades lösningen på följande sätt: "Protokollet förutsätter dock inte att alla gärningsformer i fråga om penningtvätt kriminaliseras, utan endast när förbrottet utgör ett sådant grovt bedrägeri som avses i bedrägerikonventionen eller sådant givande eller tagande av muta som avses i det första protokollet till bedrägerikonventionen. Bedrägeri motsvaras i Finland av sådant skattebedrägeri enligt strafflagens 29 kap. 1 § som hänför sig till sådan skatt som avses i 9 § 1 mom. 2 punkten, samt av subventionsbedrägeri enligt 5 §. Givande av muta motsvarar 16 kap. 13 § och tagande av muta motsvarar 40 kap.

1 §.” Så som det har konstaterats är kriminaliseringen noggrant avgränsad att gälla endast de gärningar som ska kriminaliseras som en följd av internationella förpliktelser. En mera omfattande kriminalisering skulle förorsaka allvarliga problem med hänsyn till kriminaliseringsprinciperna.

Penningtvätt fullbordas i ett så tidigt skede att det i praktiken inte att det i praktiken inte återstår något tillämpningsområde för kriminalisering av försök (RP 53/2002 rd, s. 20). Fastän stämpling i någon mån är en åtgärd som kan jämföras med förberedelse är rekvisitet för den dock jämförelsevis entydigt: att avtala om att begå ett brott. Eftersom stämplingskriminaliseringarna med hänsyn till kriminaliseringsprincipen är problematiska och det i praktiken inte har infunnit sig ett behov av utvidga kriminaliseringen för stämpling till penningtvätt, finns det inte grunder till att föreslå ändringar av den gällande regleringen.

Begränsningsbestämmelserna (SL 32:11)

”Självtvätt” (1 mom.)

Enligt 32 kap. 11 § 1 mom. (61/2003) i strafflagen döms inte den som är delaktig i det brott genom vilket egendomen har frånhänts någon eller vinningen erhållits. De internationella avtalen om penningtvätt förutsätter dock som utgångspunkt att en sådan begränsning inte ska finnas. Begränsningen är dock möjlig med stöd av principen i grundlagen, grundläggande begrepp i rättsordningen eller grundläggande principer i lagstiftningen.

Vid beredningen av proposition har begränsningsbestämmelsens ändamålsenlighet visat sig vara en tvistig fråga. Saken har därför förts till fortsatt beredning, och i denna regeringsproposition föreslås det inte ändringar i strafflagen till denna del. Däremot föreslås det i denna proposition en ändring som avlägsnar de problem som den lagstiftningslösningen som har omfattas i Finland har medfört i det internationella samarbetet.

Renodlat är det alltså vid självtvätt fråga om t.ex. att om en bankrånare (förbrott) på det sätt som uppfyller rekvisitet slösar de pengar han eller hon har tagit, ska personen

då dömas för förutom grovt rån också för penningtvätt? I praktiken är situation ofta mera komplicerad. Det har ovan anförts att förbrottet vid penningtvätt i allmänhet är ett narkotikabrott eller något ekonomiskt brott så som gäldenärsbedrägeri, oredlighet som gäldenär eller skattebedrägeri.

I anslutning till självtvätt har det publicerats ett avgörande av högsta domstolen, HD 2001:45. I det hade A tagit emot tre 1000-markssedlar som personen känt till att var framställda med en bläckprinter i avsikt att omsätta dem som giltiga pengar och överlåtit dem i olika repriser till B som på A:s befallning hade vilselett olika försäljare att ta emot penningkopiorna som betalning för de varor han köpt. A hade av B tagit emot varorna och växelpengarna. I sin dom ansåg högsta domstolen med närmare motivering att penningförfalskningen ingick i den anstiftan till bedrägerier som tillräknades A. Eftersom A på detta sätt hade varit delaktig i de brottsliga gärningarna genom vilka den egendom han mottagit hade förvärvats, kunde han inte med beaktande av den (dåvarande) bestämmelsen 32 kap. 6 § 1 mom. i strafflagen dömas särskilt för häleribrott.

Att självtvätt inte straffas har dock visat sig försvåra det internationella samarbetet på straffrättens område. Därför föreslås det i denna lag en ändring av lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden. Den ansvarsfrihetssituation som föreskrivs i 32 kap.11 § 1 mom. ställs utanför kravet på dubbel straffbarhet.

Vid beredningen av ärendet presenterades det vid sakkunnighörandet av Centralkriminalpolisens representanter för självtvättens del sådana exempel som har samband med internationell rättslig hjälp som enligt dem stöder en kriminalisering av självtvätt. I *exempel 1* har en person begått ett grovt skattebedrägeri i Finland och tvättar pengarna tillsammans med B i ett land där skattebrottet inte kan utgöra förbrott till penningtvätt. Landet lämnar rättslig hjälp endast till undersökning av skattebrottet, inte till penningtvätten. I *exempel 2* begår en person A ett bedrägeri i Finland och tvättar pengarna tillsammans med person B i ett land där självtvätt är straffbar. För person A:s del kan det inte begäras rättslig hjälp när det gäller penningtvätt.

ten, eftersom A åtalas i Finland för förbrottet. För person B:s del kan man begära rättslig hjälp, eftersom han är penningtvättare. I *exempel 3* begår person A ett bedrägeri i ett land där självtvätt är straffbar. Person A tvättar pengarna i Finland tillsammans med person B. Finland lämnar rättslig hjälp på grund av penningtvättsbrottet endast för B:s del. För A:s del kan rättslig hjälp lämnas i fråga om bedrägeriet.

I fråga om exempel 1 ska det konstateras att Finland inte genom sin nationella lagstiftning kan ingripa i vilken omfattning penningtvätt är kriminaliserad i en främmande stat och inte heller förutsätta att en främmande stat lämnar Finland rättslig hjälp trots kravet på dubbel straffbarhet. Förpliktelser mellan stater kan grunda sig endast på ett internationellt avtal eller något annat internationellt åtagande. Därför är det inte möjligt att i denna proposition lösa det beskrivna problemet. Exempel 2 är en logisk följd av att självtvätt inte är straffbar i Finland. Det är klart att Finland inte kan begära och att landet inte heller ska kunna begära rättslig hjälp för att utreda ett sådant förfarande som i Finland inte utgör brott. För den internationella straffrättsliga hjälps del är den enda situation som kan lösas genom lagstiftning alltså det fall som har beskrivits i exempel 3.

Att lämna rättslig hjälp i den beskrivna situationen kräver inte en ändring av den nationella strafflagstiftningen, utan det är tillräckligt att man då avstår från kravet på dubbel straffbarhet. Mellan EU:s medlemsstater grundar sig det straffrättsliga samarbetet på principen om ömsesidigt erkännande. I flera rambeslut som rör detta har man avstått från kravet på dubbel straffbarhet när det gäller de s.k. listbrotten. Såväl bl.a. penningtvätt som bedrägeribrott är listbrott. I fråga om rättslig hjälp har det fattats rambeslut om en europeisk bevisinhämtningsorder för att inhämta föremål, handlingar eller uppgifter som ska användas i straffrättsliga förfaranden (2008/978/RIF) som i Finland har genomförts genom lag 729/2010. Lagen träder i kraft den 19 januari 2011. Veterligen har rambeslutet inte ännu genomförts i de andra medlemsstaterna. Som bäst förhandlar man om ett mera omfattande direktiv om en europeisk utredningsorder i fråga om vilken det

ännu inte har avgjorts hur omfattande den verkställande staten är skyldig att lämna den utfärdande staten rättslig hjälp trots kravet på dubbel straffbarhet. Det är dock sannolikt att man avstår från dubbel straffbarhet åtminstone i samma utsträckning som man har gjort det i det i ovannämnda rambeslut om en bevisinhämtningsorder.

När Finland är den stat som lämnar rättslig hjälp förutsätts det enligt lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden inte heller dubbel straffbarhet i förhållande till stater utanför EU förutom då det är fråga om verkställighet av en begäran som förutsätter att tvångsmedel enligt tvångsmedelslagen (450/1987) används (15 § i lagen).

För att Finland i situationer som förutsätter att tvångsmedel används ska kunna lämna andra stater rättslig hjälp också när det är fråga om verkställighet av en begäran om rättslig hjälp som har samband med självtvätt som är kriminaliserad i den stat som framställer begäran föreslås det i propositionen en ändring av 15 § i lagen om internationell rättslig hjälp i straffrättsliga ärenden så att man för självtvätts del avviker från kravet på dubbel straffbarhet. I paragrafen i fråga har det redan gjorts ett sådant undantag när det gäller ett sådant föreläggande att säkra data som avses i 4 kap. 4 b § i tvångsmedelslagen.

De som har gemensamt hushåll med gärningsmannen (2 mom.)

Enligt 32 kap. 11 § 2 mom. i strafflagen tillämpas bestämmelserna om penningtvätt inte på den som har gemensamt hushåll med gärningsmannen och som endast *använder* eller *förbrukar* egendom som gärningsmannen har anskaffat för det gemensamma hushållets normala behov.

I sitt färska avgörande (HD 2009:59) konstaterade högsta domstolen att till den del svaranden endast till olika konton hade överfört kontanta medel som hon fått av förbrottets gärningsman var det inte fråga om sådan *användning eller förbrukning som avsågs* i begränsningsbestämmelsen. Till den del de kontanta medel som erhållits genom brottet hade använts omedelbart till familjens konsumtionsutgifter, avbetalningar på bilen och fyrehjulingen samt till en semesterresa på en

månad till Thailand var det inte fråga om sådan egendom som på det sätt som avses i bestämmelsen hade anskaffats för det gemensamma hushållets normala behov. Begränsningsbestämmelsen i 32 kap 11 § 2 mom. blev därför inte tillämplig i ärendet.

I regeringens proposition 66/1988 rd motiverades begränsningsbestämmelsen på följande sätt: ”Billighetsskäl förutsätter att en gärningsmans familjemedlemmar och andra som bor i gemensamt hushåll med honom inte döms till straff enbart för att de äter stulna livsmedel eller på liknande sätt använder egendom som åtkommit genom brott. I gällande 32 kap. finns emellertid inte något straffstadgande om straffrihet för sådana fall.” (s. 88–89) ”Såsom nämns i kapitel motiveringen föreslås av billighetsskäl att stadgandena i detta kapitel inte skall tillämpas på den som bor i gemensamt hushåll med gärningsmannen och som endast använder eller förbrukar egendom som gärningsmannen har anskaffat för det gemensamma hushållets behov. Det är vanligen fråga om gärningsmannens familjemedlemmar men också avlägsnare släktingar eller en s.k. sambo kan komma i fråga. En förutsättning är att personen i fråga bor i gemensamt hushåll med gärningsmannen. Egendomen skall vara anskaffad för det gemensamma hushållets normala behov. Rekvisitet inkluderar t.ex. matvaror. Däremot tillämpas stadgandet inte på sådana lyxvaror som t.ex. smycken. Vad som anses höra till ett gemensamt hushålls normala behov kan visserligen variera något beroende på hushållets konsumtionsvanor. Vid bedömningen av om egendom har skaffats för normala behov är det skäl att beakta vilken den uppfattning den som tar befattning med egendomen har om egendomens användningsändamål vid själva befattningstagandet. Gärningsmannen kan, t.ex. ursprungligen ha haft för avsikt att sälja livsmedlen som han tillägnat sig men senare beslutat använda dem för det gemensamma hushållets behov. Straffriheten gäller inte alla former av befattningstagande utan endast sådant som i stadgandet beskrivs med orden ’använder eller förbrukar’” (s. 104–105).

Uttalandet i förarbeten som det hänvisats till är fortfarande fullt giltigt. Inte heller i rättspraxis har lagstiftningslösningen orsakat

problem. Bestämmelsens tillämpningsområde är mycket snävt. Vid gärningssätten för penningtvätt är det typiskt fråga om åtgärder av helt annat slag och annan storleksordning än tillfredsställande av sedvanliga behov i ett gemensamt hushåll. I högsta domstolens avgörande som det ovan hänvisats till har begränsningsbestämmelsen getts ett kriminalpolitiskt ändamålsenligt innehåll. Det verkar som om högsta domstolen har tolkat begränsningsbestämmelsen i enlighet med regeringens propositionens linjedragning på det sättet att användning av pengar som utgångspunkt inte är användning eller förbrukning på det sätt som avses i bestämmelsen. Bestämmelsen gäller närmast förbrukning av t.ex. mat eller bränsle. Det finns därför inget behov av att ändra den gällande lagstiftningslösningen.

Straffansvar för juridiska personer (SL 32:14)

I fråga om penningtvätt och grov penningtvätt tillämpas vad som bestäms om straffansvar för juridiska personer (SL 32:14). Straffansvaret för juridiska personer har inte utsträcks att gälla stämpling till grov penningtvätt och inte heller penningtvätt av oaktsamhet. För penningtvätt i dess oaktsamma gärningsform (SL 32:9) har dock föreskrivits samma straffskala som för uppsåtlig penningtvätt (SL 32:6). Innehållet i rekvisitet för gärningen av oaktsamhet är förutom i fråga om individualiseringen av tillräknandet en hänvisning till paragrafen om en uppsåtlig gärning. Lösningen har vissa återverkningar. Vid penningtvättsbrott kan en gärning av oaktsamhet inte vara grov, och på en gärning av oaktsamhet tillämpas alltså inte straffansvaret för juridiska personer. Den föreskrivna skalan inverkar också på tvångsmedlen och på preskriptionen av brottet.

Att avgränsa penningtvätt av oaktsamhet utanför straffansvaret för juridiska personer är dock inte motiverat. Om straffansvar för juridiska personer föreskrivs i 9 kap. i strafflagen. Enlig 1 § i det kapitlet ska på yrkande av allmänna åklagaren dömas till samfundsbot för brott som har begåtts i ett samfunds, en stiftelses eller någon annan juridisk persons verksamhet, om en sådan påföljd före-

skrivs för brottet. Sådana brott som straffansvar för juridiska personer tillämpas på har behandlats regeringens proposition med förslag till lagstiftning om straffansvar för juridiska personer (RP 95/1993 rd).

Enligt nämnda regeringsproposition bör man använda samfundsbot som påföljd endast för vissa rätt sällsynta och relativt allvarliga typer av brott. Detta har samband med att det vore slöseri med knappa resurser att vid obetydliga brott inleda en process om samfundsbot. Det särskilt motiverat att sätta ut samfundsbot som hot om straff vid sådana brott där det är fråga om verksamhet som har planerats relativt omsorgsfullt, eftersom sanktionens brottsförebyggande effekt då är som störst. På det kriminalpolitiska behovet att utsträcka straffansvaret för juridiska personer till en viss brottstyp inverkar vidare t.ex. effektiviteten hos andra tillbudsstående sanktioner och de regleringsmetoder som kan tillämpas utanför det straffrättsliga systemet. När det gäller ekonomisk brottslighet talar för behovet också bestämmelsernas spelutrymme (RP 95/1993 rd).

I samband med att straffansvar för juridiska personer stiftades omfattade det vissa av de brott som ingick i första skedet av totalrevideringen av strafflagen och som det enligt riktlinjerna i regeringens proposition var naturligt att låta omfattas av straffansvaret. Strafflagens 46 kap. ändrades på så sätt att på regleringsbrott, grovt regleringsbrott och smuggling tillämpas vad som föreskrivs om straffansvar för juridiska personer. I sammanhanget föreskrevs straffansvaret för juridiska personer gälla också vissa mut-, subventions- och näringsbrott. Efter år 1995 har kretsen för de brott som straffansvaret för juridiska personer täcker utvidgats utifrån verksamhetens karaktär och hur allvarlig den är. Straffansvaret för juridiska personer gäller för närvarande bl.a. med stöd av 29 kap. 10 § (61/2003) i strafflagen sådana skattebedrägerier och grova skattebedrägerier som avser en avgift som tas ut för Europeiska gemenskapernas räkning och som skall redovisas till Europeiska gemenskaperna för att inkluderas i Europeiska gemenskapernas allmänna budget eller de budgetar som förvaltas av Europeiska gemenskaperna eller för deras räkning.

T.ex. motiverades (RP 95/1993 rd) att låta regleringsbrotten omfattas av straffansvar för juridiska personer med att brotten ofta har samband med verksamhet som bedrivs av företag i sammanslutningsform och att den vinning som eftersträvas genom brotten många gånger är mycket stor. Brotten baserar sig på så komplicerade arrangemang att de måste vara planmässiga. För smugglingsdel konstaterades det att behovet av samfundsbot som påföljd inte är lika stort som i fråga om regleringsbrott. En storskalig smuggling har dock ofta samband med en organiserad företagsverksamhet. En sådan smuggling måste vara välorganiserad och därför på förhand noggrant planerad. Också de ekonomiska intressena kan vara stora. Även de skador som smuggling orsakar kan vara avsevärt stora när ett införsel- eller utförselbud beror på att ämne är farligt som sådant. På dessa grunder omfattades också smuggling av samfundsansvar. Med motsvarande argumentering utsträcktes straffansvaret för juridiska personer till grovt tullredovisningsbrott (RP 197/2008 rd).

På de grunder som har angetts i det föregående stycket är det skäl att utsträcka straffansvaret för juridiska personer också till penningtvätt av oaktsamhet. I denna riktning inverkar också regleringens logik, maximistraftef på två år för en gärningsformen penningtvätt av oaktsamhet som förutsätter grov oaktsamhet för straff, samt praktiska orsaker. Det är skäl att betona att straffansvar för juridiska personer tidigare utsträckts också till av grovt oaktsamhet begånget missbruk av insiderinformation i enlighet med 51 kap. 1 § (300/2005) och 8 § (475/1999) i strafflagen. Enligt centralen för utredning av penningtvätt är ett praktiskt exempel på regleringen för närvarande en situation där en arbetstagarare får anvisningar att utföra affärstransaktioner. En anmälan om en misstänklighet affärstransaktion kan då tänkas bli ogjord. Ett flertal kontakter om sådana situationer tas till centralen för utredning för penningtvätt årligen. När situationen bedöms med hänsyn till penningtvättsbestämmelserna kan det konstateras att arbetsgivaren har försummat sin skyldighet att verka enligt lag och övervaka att arbetstagararna också handlar så. Det kan då inte betraktas som skäligt att endast en en-

skild arbetstagare kan straffas fastän samtidigt ledningen och tillsynen av arbetet har skötts grovt oaktsamt. Genom regleringen om straffansvar för juridiska personer är avsikten att i sådana situationer stöda att det skapas och upprätthålls en ansvars-kännande organisationskultur.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Genom propositionen eftersträvar man att effektivisera förebyggandet av penningtvätt och förtydliga rekvisitet för penningtvätt. I och med de föreslagna ändringarna uppfyller kriminaliseringarna av penningtvätt bättre än tidigare kraven på legalitetsprincipen.

3.2 Alternativen för genomförande

I avsnitt 2.3 i den allmänna motiveringen har det i detalj bedömts behovet att ändra kriminaliseringarna av penningtvätt. I det sammanhanget stannade man för att det är motiverat att ändra penningtvättskriminaliseringarna på ett sådant sätt att rekvisitet för penningtvätt preciseras och att till rekvisitet som gärningssätt fogas innehav och området för straffansvaret för juridiska personer utsträcks att gälla penningtvätt av oaktsamhet.

Också till andra delar har det kommit fram vissa grunder för lagändringar. Behoven av ändringar i praktiken är dock inte så stora att det vore motiverat att utvidga penningtvättskriminaliseringarna på ett sätt som kan ifrågasättas med hänsyn till kriminaliseringsprinciperna.

3.3 De viktigaste förslagen

Till rekvisitet för penningtvätt fogas som gärningssätt innehav och intas tilläggsepitetet ”för att bereda sig eller någon annan nytta”. Tillämpningsområdet för straffansvaret för juridiska personer utsträcks till penningtvätt av oaktsamhet.

Penningtvättskriminaliseringarna uppfyller de förpliktelser som har uppställts i internationella förpliktelser. Till den del man har avvikit från kriminaliseringsförpliktelserna

har detta skett har detta skett inom ramarna för de möjligheter till en avvikelse som de internationella förpliktelserna medger.

4 Propositionens konsekvenser

Propositionen effektiviserar arbetet mot penningtvätt och förtydligar det nuvarande rättsläget. De förslag som ingår i propositionen har inte nämnvärda ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser.

5 Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte den 30 juni 2009 en arbetsgrupp för att dryfta behovet av en ändring av kriminaliseringarna för penningtvätt i 32 kap. i strafflagen. De gällande bestämmelserna om penningtvätt i strafflagen grundar sig på internationella förpliktelser. Arbetsgruppen mot penningtvätt FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) som arbetar i samband med OECD har konstaterat att strafflagens reglering om penningtvätt inte till alla delar motsvarar FATF:s år 2003 reviderade specialrekommendationer mot penningtvätt och terrorism. Arbetsgruppens enhälliga betänkande publicerades den 22 mars 2010 (justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 2010:27).

Justitieministeriet sände den 31 mars 2010 betänkandet på remiss till 31 myndigheter, organisationer och sakkunniga. Det gavs 17 yttranden. En majoritet av remissinstanserna ansåg arbetsgruppens ställningstaganden motiverade.

Med anledning av remissvaren har förslaget i någon mån preciserats och en del av arbetsgruppens förslag förts till fortsatt beredning. Detta gäller begränsningsbestämmelsen i strafflagens 32 kap. 11 § 1 mom. enligt vilket den som är delaktig i det brott genom vilket egendomen har frånhänts någon eller vinningen erhållits inte döms för penningtvätt. Bestämmelsen grundar sig på att penningtvätt är en gärning som följer på förbrottet och straffas inte. Den arbetsgrupp som ovan nämnts stannade enhälligt för att denna kriminalisering av s.k. självtvätt är betänkelig med hänsyn till kriminaliseringsprinciperna och inarbetat straffrättsligt tänkande. Å andra sidan fastställde arbetsgruppen att den gäl-

lande regleringen i vissa fall kan leda till ett orättvist slutresultat. Fastän remissvaren också i denna fråga till största delen var positiva, har frågan om självtvätt förts till fortsatt beredning. Eftersom det är fråga om en betydande principiell fråga har justitieministeriet tillsatt en ny arbetsgrupp för att bereda saken.

6 Samband med andra propositioner

Riksdagen behandlar som bäst regeringens proposition med förslag till översyn av för-

undersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen (RP 222/2010 rd). I propositionen i fråga föreslås det att lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärende ändras bl.a. så att hänvisningen i 15 § 2 mom. ändras att gälla 8 kap. 23 § i tvångsmedelslagen. I den nu aktuella propositionen föreslås det att innehållet i samma moment ändras. Det är skäl att sammanjämka förslagen under riksdagsbehandlingen.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Strafflagen

32 kap. Om häleri- och penningtvätsbrott

6 §. Penningtvätt. Till 1 punkten i gällande lag fogas tilläggsepitetet ”för att bereda sig eller någon annan nytta”. Dessutom föreslås det att det till punkten fogas gärningsformen ”innehar”.

Kompletterad på det föreslagna sättet täcker förutsättningen om gärningsmannens avsikt och därmed rekvisitet i sin helhet exakt också de situationer där den vinning som brottet skapar utnyttjas också genom hotet om att förfarandet uttryckligen väcker misstankar om finansieringens ursprung och försvagar gärningsmannens möjligheter att undandra sig de rättsliga följderna av brottet. Att t.ex. i snabb takt slösa bort vinningen från ett brott kan snarare öka synligheten för karaktären av egendom och dess ursprung än att dölja eller maskera den. Det kan då vara svårt att påstå att gärningsmannen verkat i avsikt att dölja eller maskera. Däremot kan en uppenbar avsikt med ett sådant förfarande vara att bereda sig eller någon annan nytta. I och med den föreslagna ändringen framgår denna avsikt uttryckligen av rekvisitet.

Att foga innehav till rekvisitet för penningtvätt innebär att det till den uttömmande förteckningen över gärningsformer för penningtvätt fogas den gärningsform som kanske är den vanligaste gärningsformen för tvätt av pengar. Också ett mycket kortvarigt innehav är tillräckligt. Innehavet behöver inte nödvändigtvis innebära fysisk besittning. Det är fråga om att inneha också då gärningsmannen enligt överenskommelse kan avhämta

vinningen av ett brott på någon plats. Rekvisitet uppfylls också om gärningsmannen har möjlighet att bestämma att vinningen av ett brott ska flyttas från en plats till en annan. Gärningsmannen behöver inte heller ha någon ensamrätt eller besittning till vinningen av brottet. Om t.ex. flera personer i samråd och samförstånd innehar vinning av ett brott kan var och en dömas som gärningsmän eller medgärningsmän.

14 §. Straffansvar för juridiska personer. Tillämpningsområdet för straffansvaret för juridiska personer utsträcks att gälla också penningtvätt av oaktsamhet. Om straffansvar för juridiska personer föreskrivs i 9 kap. i strafflagen. Frågan om behovet av att foga straffansvar för juridiska personer till brottet i fråga har behandlats i avsnitt 2.3 i den allmänna motiveringen.

1.2 Lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden

15 §. Begränsningar i användningen av tvångsmedel. Det föreslås att paragrafens 2 mom. ändras så att också sådan rättshjälp som förutsätter användning av tvångsmedel får lämnas utan kravet på dubbel straffbarhet i en situation enligt 32 kap. 11 § 1 mom. i strafflagen. I fortsättningen får alltså Finland lämna rättshjälp för s.k. självtvätt, fastän självtvätt inte är straffbar i Finland.

2 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av 32 kap. 6 och 14 § i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i strafflagen (39/1889) 32 kap. 6 och 14 §, sådana de lyder i lag 61/2003, som följer:

32 kap

Om häleri- och penningtvättsbrott

6 §

Penningtvätt

Den som

1) tar emot, använder, omvandlar, överlåter, överför, förmedlar eller innehar egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott, eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning, och gör det för att bereda sig eller någon annan nytta, för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet, eller

2) i fråga om egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott, eller egendom som kommit i stället för sådan egendom

eller vinning, döljer eller maskerar egendomens eller vinningens rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den, eller bistår någon annan vid sådant döljande eller sådan maskering,

ska för *penningtvätt* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

14 §

Straffansvar för juridiska personer

I fråga om häleri, grovt häleri, yrkesmässigt häleri, penningtvätt, grov penningtvätt och penningtvätt av oaktsamhet tillämpas vad som bestäms om straffansvar för juridiska personer.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 15 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga förfaranden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994) 15 § 2 mom., sådant det lyder i lag 543/2007, som följer:

15 §

Begränsningar i användningen av tvångsmedel

Vad som bestäms i 1 mom. gäller dock inte verkställandet när det gäller penningtvättsbrott av en begäran om rättshjälp i en situa-

tion där den i begäran avsedda person som misstänks för brott är delaktig i det brott genom vilket egendom frånhänts någon eller vinning erhållits, och inte heller ett sådant föreläggande att säkra data som avses i 4 kap. 4 b § i tvångsmedelslagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 3 december 2010

Republikens President

TARJA HALONEN

Minister Astrid Thors

1.

Lag**om ändring av 32 kap. 6 och 14 § i strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 32 kap. 6 och 14 §, sådana de lyder i lag 61/2003, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

32 kap

32 kap

Om häleri- och penningtvåtsbrott**Om häleri- och penningtvåtsbrott**

6 §

6 §

*Penningtvätt**Penningtvätt*

Den som

Den som

1) tar emot, använder, omvandlar, överlåter, överför eller förmedlar egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning och gör det för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet, eller

1) tar emot, använder, omvandlar, överlåter, överför, förmedlar eller *innehar* egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott, eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning, och gör det *för att bereda sig eller någon annan nytta*, för att dölja eller maskera vinningens eller egendomens olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet, eller

2) fråga om egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning döljer eller maskerar egendomens eller vinningens rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den, eller bistår någon annan vid sådant döljande eller sådan maskering,

2) i fråga om egendom som förvärvats genom brott eller vinning av brott, eller egendom som kommit i stället för sådan egendom eller vinning, döljer eller maskerar egendomens eller vinningens rätta karaktär, ursprung eller belägenhet eller förfogandet över den eller de rättigheter som är knutna till den, eller bistår någon annan vid sådant döljande eller sådan maskering,

ska för *penningtvätt* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

ska för *penningtvätt* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

Försök är straffbart.

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

14 §

14 §

*Straffansvar för juridiska personer**Straffansvar för juridiska personer*

I fråga om häleri, grovt häleri, yrkesmässigt häleri, penningtvätt och grov penningtvätt tillämpas vad som bestäms om straffansvar för juridiska personer.

I fråga om häleri, grovt häleri, yrkesmässigt häleri, penningtvätt, grov penningtvätt och *penningtvätt av oaktsamhet tillämpas* vad som bestäms om straffansvar för juridiska personer.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag**om ändring av 15 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga förfaranden**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994) 15 § 2 mom., sådant det lyder i lag 543/2007, som följer:

Gällande lydelse

15 §

Begränsningar i användningen av tvångsmedel

Vad som bestäms i 1 mom. gäller dock inte ett sådant föreläggande att säkra data som avses i 4 kap. 4 b § i tvångsmedelslagen.

Föreslagen lydelse

15 §

Begränsningar i användningen av tvångsmedel

Vad som bestäms i 1 mom. gäller dock inte verkställandet när det gäller penningtvätsbrott av en begäran om rättshjälp i en situation där den i begäran avsedda person som misstänks för brott är delaktig i det brott genom vilket egendom fränhänts någon eller vinning erhållits, och inte heller ett sådant föreläggande att säkra data som avses i 4 kap. 4 b § i tvångsmedelslagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .